

P. GULÁCSY IRÉN

**RAGYOGÓ KOVÁCS
ISTVÁN**

ELBESZÉLÉSEK

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-30-1

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

RAGYOGÓ KOVÁCS ISTVÁN	5
Beköszöntő.....	5
Szót értünk.	15
Kárlátóban.....	23
Vízi-riport.....	30
Keblezés.....	39
Horgon.	49
Nem nőnek a fák az égig.	59
Menyecskék a szemleúton.	69
Kölcsönkenyér visszajár.....	80
Mire megvirrad.....	90
Ember kell a gátra.	104
Szakad a part.....	112
István létregyőn.	123
Ahogy írva volt.	136
MÁS KÜLSŐ EMBEREK	149
FERKÓ EGÉSZEN ELMEGY.	149
MEJJESZTÉS.....	157
BECSÜLET AZ ERDŐN.	167
A BOGÁR.	180
A VÉN KUTYA.	190
APRÓ-BORUS MIHÁLY.	200

CSIZMAVÁSÁR.	209
PAKTÁLÁS.	223
IGAZODÁS A JOGHOZ.	236
SZENTPÉTÖR VIZE.....	244
ÉNOK A SZÜRKÉVEL.....	250
BAJOK A POKRÓCCAL.....	258
MÁTYÁS RÉSESEDNI AKAR.....	266
SZŐRSZIVÜ PÉTER.	277
SZÉPASSZONY SZEKERÉN.....	289
VÍZI VESZEDELMEK.	300
ÁDÁM MADARAI.....	306
VÁROSI FIGURASÁGOK ELLENÉBEN.....	315

RAGYOGÓ KOVÁCS ISTVÁN

Beköszöntő.

Hosszú idő után nemrég Szegeden jártam. Az "Alföld metropolisát" fehér szemfödél takarta, az utcákon vastag rétegben feküdt a hó. A sietős lépés hangja eltompult benne.

Szorongás fogott el. Mintha halott körött járnék...!

Mire ez a nagy csönd?

Mi ez a visszafojtott hallgatás?

Riadtan fogództam meg emlékeimben. Megmondják talán azok a helyek, ahol valaha jártam. Az a szöglet, melyen álltam iskolatáskámmal a hónom alatt, várva, míg elhalad az útközépen az a kocsi...

Majd válaszol a Tisza, örök nosztalgiám kiapadhatatlan folyama! Majd beszélnek a Stefánia-liget susogó fáai, a kapuőrző vén ágyúgolyók, a várrom, mely előtt a katonazene sikongó muzsikája vidult, a nagyhíd, mely olyan széles ölelkezéssel fogja át azt a szent, kincses földet a Tiszával, mintha csak mutatni akarná kőbe vésve, vasba öntve, hogy összetartoznak azok, örökre, elválaszthatatlanul.

Elzarándokoltam gyermekkorom kegyhelyeire.
Fölkerestem alázatos szívvel a meghitt szögletet, ahol
valamikor kis pajtásaimmal összevártuk egymást, hogy
együtt érjünk a komoly tudományok csarnokába.

Halászcserda állt itt régen és kövér betűk hirdették a
cégtabláján:

"Friss kecségés halestély"

Nincs már a halászcserda.

Öreg falait a süppedő talaj inyébe nyomta tán az idő, vagy
az is lehet, hogy lebontották. Büszke palota kevélykedik a
helyén és "*Grand Caffé*", meg "*Confiserie*"...

Nem. Ez a téglahalom idegen nekem, mint valami távoli
rokon. Ez zárkózott, néma elutasító. A kérdéseimre
semmit se mond.

Ki a ligetbe, ahol kötél-ugrálva, karikát kergetve annyiszor
verték vissza hangomat a fák...! A Stefánia, lám, hű
maradt. Bejáratát őrzik a kőbombák és ott van még a
törökverő vár romja is. Ezek nem változtak. Őrzik a Tisza
álmát, virrasztják a legmiénkebb folyó csöndes suhanását.

A Tisza...!

Várom, hogy a fák közül mindjárt köszönt régi
ismerősként halk csobogása. De csönd van, mély, süket
hallgatás. A Tisza visszafojtja lélekzetét a kemény
jégpáncél alatt, nem csattog a halászok lékbontó, fényes

csákánya. Nem repül a kerek-háló, a víztükör merev, üveges, néma. Befagyott, - halott... Nincsen szava.

És nincs szava a hajók kürtjének sem, mert üres az állomás és sehol hajó. És nincs nyüzsgés, élet, láрма, semmi, ami tegnap még volt. Szótlan emberek jönnek rám szembe. Vállukat megeste valami roppant teher. Mozog az ajkuk, mintha magukban számolnának és bizalmatlan, behullt, mély mindnek a tekintete. Lesütött pillák, hangtalan szájak, bezárt lelkek:

Szeged...!

Azzal indultam, hogy elzarándoklok Tápéra is. Megfordultam. Mit mondhat nekem ezek után a falu? Mit tarolt, mit rombolt a bálványdöntő Nagyúr haragja abban a kicsiny, szalmás fészekben? Mikor ezt az Alföld óriását így elfektette, csönddel, csüggedéssel így betemette! Mit facsarhatott abból a népből, mely társtalan volt, hűséges és tiszta? Mely nem sáncolta el magát előrelátással és bizakodó volt, mint az Isten szabad, gondtalan madara? Inkább hinni, mint tudni!

Csak vissza, haza, az emlékőrző négy fal közé! Bár, - ez a négy fal se a régi családi hajlékot övezi már...! Idegen porta, magas, rideg. Jóságos egek, ennyi lépcsőt hogy is tud megjárni az én kicsi, öreg édesanyám!

A percek némán sorakoztak, mint vizsgán a fölszólított gyermekek, vagy mint megvert, fáradt katonák. Nincs ami volt, megcsalt az emlék és temetkezésre kongat az öreg harang.

*

De hallga csak! "Kopp-kopp..."

Igen. Kopogtattak.

- Szabad.

Nagy csizmasúrolás, köhécselés. Nyílik az ajtó. Két lélek gyürkőzik be rajta. Két ember. Helyesebben kettő és fél. Nehéz, fekete suba és piros hárászgombolyag. Köztük süveges, csizmás kis legény. Olyan háromesztendősforma. Szeme barna bársony, pofácskája, mintha az angyalok trombitáját fujná. Fitoskáját pirosra szítta a fagy, kövér tenyérkéit marokra fogja. Átkötve a derekán meleg gyapjúkendő. Pendelykéje hátul kifityeg egy csöppet. Zászlót tűzött.

Mit akarhat itt ez a kis Szentháromság?

Az ember köszörüli a torkát, előlép. Kihúzza a fejéből a süveget.

- Itt volnánk instállom...

Így főveg nélkül ráismerek nyomban.

- Ragyogó Kovács István! Maga az?

- Mink lönnénk kéröm szépen, - szerénykedik a menyecske. És csakugyan! Ha a kendője nem lenne

homlokába húzva, állára csomózva, mindjárt ráhibáztam volna.

- Rozál!

- Ügön, - bólintanak.

Hát ez igazán nem várt, kedves vendégség! Le kell gyorsan azt a subát, kendőket fejteni, kászliban mézescukrot keresni, a port is lefujni arról a helyről, ahová ezek az egyszerű, derék emberek ülnek.

- Honnan kerültek elő? Hogy találtak ide?

- Nem boszorkányság, - oldódik az asszony mosolyogva.

- Láttuk az utcán. Mán, - aszondja István - most azt' csak utána...!

Így.

- Bizony jól, igen okosan tették! Be örülök, hogy ezt a kis legénykét nekem megmutatták!

István sugárzó arccal hallgat. A kemény, erős markát selymesen vonogatja a kerek, okos kis kobakon.

- No' Pistike, no! Mondjál egy szép versöt! - Törülgeti a piros orrocskát Rozál kezkenővel.

Pistike nem kéreti magát kényes városi urfiak módjára. Megcsücsörög, rákezd, mély, édes gyermekhangon, készségesen:

- Úzstama-búr-tta-fa-gyon
Tucsátudattat-na-gyon
Csatta-zéris...!

Ami után érdem szerint lehet most már a cukrot szopni és az engedelmesen végzett munkának örülni.

Nagy István azonban szintén örülni akar alighanem, mert rákérdez:

- Instálom, nem lehetne kissé az indzsellér úrral...? Régi jó gazdám volt, tudja.

Az idegenné hidegült *itthonban* megüt az a kívánság. Messzi távolságból látom *otthon* az én lelkem jobbik, nemesebbik felének, életem társának szelíd, szenvedő arcát, fájdalmak krizmájával eljegyzett, nyílt oltárhomlokát...

Sajnálom elrontani Nagyistván kedvét, Rozál mosolygását vétkellem lefonnyasztani, Kisistván fülét is megismertetni egy neki idegen, keserves szóval, de hát muszáj. Ne várjanak röpösve, ne reménykedjenek hiába.

Mondom nekik:

- Nincs itt az indzsellér úr, galambom! Nem jött velem. Évek óta nagy beteg a maga jó gazdája, István.

Rozál szemén visszatükrözik a könnyem, Kisistván leejti apró, majszólo száját, Nagyistván feje pedig lassan a mellére bókol.

- Ejnye, - feleli kurtán.

Ám én tudom, hogy ebben a rövid szóban sokkal több igaz, őszinte érzés van, mint akárhány részvétlátogatásban. (Akadnak kivételek hálistennek!)

- Baj, - rezeg Rozál hangja is. És Pistikének, aki ezt a szót már ismeri, kezd veszedelmesen pityeredni az ajka.

Látva ezt Nagyistván s nyilván, mert tisztában van azzal, hogy az asszonyféle, a gyerek, könnyen töri a mécses, ellenben akit a Teremtő embernek teremtett, az ne sopánkodjon, tehát húz párszor a nyakán és közbelép. Némely gyakorlati tanácsokkal szolgál. Hogy a beteg ágyát arccal napkelet felé kell fordítani. Továbbá, hogy a csomorika főzet - okkal használva - nem árt. Azonkívül pedig kár, hogy arra az Erdélyben, főképp úriházaknál, nem divat a búboskemence, melynek padkáján, az egyforma melegben jó a betegnek ellenni nagyon. Fölsorakoztatván mindemezt útmutatásokat, siet István elterelni a beszédet.

- Tudja-e, hogy mér gyöttünk?

- Majd megmondja!

- Mög én. Hát, törlesztésből.

- Micsoda, István?

- Mán nem emlékszik? Pedig maga is jelenleg vólt! - Kérdez vissza Ragyogó s a hangjában némi neheztelő szemrehányás érzik.

Sietve futom végig az emlékeimet.

Látom Ragyogó Kovács Istvánt, mint műszaki figuránst, kemény derekában hajlongani a mérnöki műszerekkel. Hallom csörögni a mérőlánc vasszögeivel. Látom integetni zászlóval a szintező műszer felé, ott túl, a virágszőnyeges rét peremén.

Nem, nem emlékezem.

Tovább!

Látom a pompás, izmos, fiatal parasztot, amint bizonyosnevezetű Csamangó Rozálkának telimarék pipacsot nyújt át, így szólván:

- Ne!

Látom a lagziján, szilaj, bolond, táncos magyarsággal tiporni a padlót, dübörögni, reszkettetni a csárdást. Látom a vasútépítő munkánál, töltéscsinálás közben ungorkodni Tandari Mátyással, a kubikban. Látom dolgozni, pihenni, látom imádkozni, örülni, búsulni, útrakészülni. Látom a változandó embersors minden formájában, de egyféleképp - *adósnak* - nem, nem látom.

Mintha követett volna a múltba, a visszafelé hágó ösvényen a szeme. Hogy föltekintek, szelíden mondja:

- A dohánt elfelejtötte...

Csakugyan.

Most egyszerre világosodik meg előttem minden.

... Mikor olyan gyöngén hozott a kubik a vasúti töltésnél, hogy a téli kenyérre se maradt elég, Ragyogó Kovács István bokorgazda előállít munka végeztén s kalapját markában forgatván, így szól a régi jó indzsellér gazdájához:

- Maga tudja, úgy-e, hogy böcsületös embör vagyok?

- Tudom, István, tudom.

- Nó. - Köhécsel Ragyogó egy kis zavarral. - Hát ha tudja, ezecör mögmutathati. Mer' neköm kölcsön kéne...

- Ugye! Aztán mire?

István föltekint komolyan.

- Azt nem mondhatom mög. Mivel ha maga mögtudja, hogy tilos dohányra köll, akkor majd nem ád. Így azt' ne is kérdezze, hanem adja bösületre. Van huszonkét pöngője?

- Van, fiam, van.

Igen, így történt ez! Emlékszem már!

- Nó azér...! - Ingatja fejét a látogató.

Utóbb mentegtőzve teszi hozzá:

- Mire visszafordult a pénz, nem kereshettem mög magukat. El löttünk hijva a haza érdekében. De, gondoltam, aligha ott nem lösz a tekintetös úr is! Így azt' magammal vittem a tartozást. Hátha tanálom...!

Ej, ej Ragyogó Kovács István! Hiszen tudom én azt, hogy egész-ember vagy tetőtől talpig. Ám mégse túlozzunk! Ha mindjárt tőled is, sok lenne egy kicsit. Hogy az a pár forint, ami a lelkedet nyomta, megfeküdte volna veled a doberdói sziklákat?

Észreveszi Nagyistván a tétovázásomat s szótlan kebelébe nyúl. Kigombolja mellén a lajbit, a lajbi gomblyukáról leoldoz egy zsineghurkot, kihúzza, kibontja a rajta függő zacskót, amibe földi vagyonkájukat szokták hordani a kintvalósiak. Leteszi a zacskót, széthúzza a korcát, selyempapirosba göngyölt rudacskát koppant elém.

- Ehun e! Huszonkettőnek köll benne lönni.

Bontja a papirost. Egy, kettő... Kiolvas az asztalra huszonkét darab ezüst tallért. Bólogat utánuk!

- Lássalással...! Ez járta akkor. Ma már hírit se üsmerjük. Ha azidőtt külön nem fogom, bajosan is szödném össze máma. Ahányszor a városba gyüttem, mindég magammal hoztam. Mondok: hátha eccör mégis összetalálkozunk...

*

Igen István. Összetalálkoztunk csakugyan. Nem mentem ki a faluba, a falu jött be hozzám. Egy ajtónyitásnyi tiszta

levegő. Köszönöm neked ezt a látogatást Ragyogó Kovács István! Jó volt nekem nagyon. Jó, hogy visszaadtad - nem ugyan a hideg, élettelen pénzt - de az én meleg, élő hitemet, belétek vetett bizodalimat. Lehet süket a város! Némák az utcák, kishitűek a kaputos emberek! Ott van bennetek az erő, ami föltámassza, a vér, ami átfussa, a jövő, ami lelket leheljen belé. Az a te nagyiparos, nyershús szíved, a becsületed, amit a háború, nyomorúságok, idők szennye se tudott meggyalázni, az én legfőbb igazolásom.

Legyen ilyen, maradjon ilyen, mint te, a Falu! Ne engedjen abból, amit apáitól, szülőanyjától örökrésznek kapott! Neveljen fiait, vidámszájúakat, bizakodókat, hálaismerőket! Legyen emberséges a fajtád, ámen.

*

És most én tartozom neked, Ragyogó Kovács István. S jól-rosszul, ahogy épp tudom, megkezdem íme az én nagy törlesztésemet.

Nagyvárad, 1924.

Szót értünk.

Már a tavaszon, mikor az egyezkedések folytak, kapargatta az üstökét István bokor-gazda, hogy így lemaradtak a földmunkáról. A "*banda*" is morgolódott. Persze. Csak a maga dolgát szereti az ilyen. Dehát: élni

muszáj! Kell a kenyér. Ha más nincs, az aratásra kivételesen még ráfanyalodik a kubikos ember. Bátor nem szívesen. István magyarázza:

- Nem szeretik a népek a masinát, az Isten szalassza mög.

S ebben igaza van neki. Úri huncutság az egész, hogy manapság még a búzába is gépet eregetnek! Mindenki tart a testi épségére, már pedig ahol a vasbarom megjelenik, ott senki se biztos többé. Félszemmel mind odafelé kell lenni, hogy ugyan nem éhült-e megint embervérre ez a cudar pára? Mert akibe beleharap: kezetlen-lábatlan galuskát aprít abból.

No vigyáz magára - körötte forogván - mindenki. A legények, lányok nem cicáznak. Beszélni se igen lehet a nagyfene brömmögés miatt. Gépformán jöszménkedik bíz' ott a lelkes teremtmény is. Amint szaporodik a gép a szegedi kapitányságokban - márpedig hol ne szaporodnék - azonképen fogy a nóta. Ellenben nő a napszám és növekedik az aratógazda gondja.

István tehát nem ok nélkül hersegette körmeit az üstökön, mikor tavaszon megkötötte a "*kontrektust*" az aratóbandával. Mert bizony azok egytizedes kommención alul zsebrerakták a parolát.

Mit volt mit tenni: így kötött velük. Még ugyan igyekezni kellett a dologgal, miután nem biztos, hogy aki ma beéri a tizedes résszel, vajjon holnap nem gondolja-e meg magát? Evégből befizetett áldomásra a népekért a "*Kerüljfordulj*"

csárdában és - gép ide, gép oda - áll az alku a Gerlice báró nekik eső százholdjára becsülettel.

Nem mondható, hogy túljó lenne a vásár, de Ragyogó Kovács azért mégis cigánnyal muzsikáltatta végig magát a kocsmából hazaútban. Mert tudnivaló, hogy egy illető, bizonyosnevezetű Rozál is bennfoglaltatott az aratóbandában. Ez a Rozál pedig olyan lány, hogy nem utolsó sor gazdájának lenni. A dereka vékony, a szemében megintelen kék ibolyák nyílnak, mikor mosolyog. Hagyján a nevetése! De főleg a kezejárása páratlan annak! Tudja ezt Tápé fele minden gyerek, akit az anyja emlőjéről leválasztottak. Épp Ragyogó Kovács István volna kivétel? Tudja bíz őkelme, mivel nini, az ilyen özvegyi-féle embernek több is asszonykérdésben az ő tapasztalata.

No Péterpálkor - mise után - összevárokoznak hát szépen István cselédjei a templom előtt. Egy s más szóértések esnek, majd másnap virradattal István füttyörészve nekiköszörüli a kaszát.

- Ide mögém hé! - Adja Rozálnak a parancsot, mely tudvalevőleg a marokszedésre szól. De le is fogyik szájáról a fütty! Bizony - mi tagadás - Rozál ezúttal csak elhallgatja a gazda szavát. Igen arra nyitogatja a szeme virágos ablakát, amerre Dékán Elek áll.

István homloka redőkbe szalad.

- Mi az, te! - Véli megcsappant kedvvel.

Rozál húz egyet kölletlenül a vállán:

- Veröm én a markot kendnek.

- Az é? Tán panaszlom? -

Így István hetykén. Ám baj, hogy Rozál nem osztzik ebben a bizalomban. Mármeg a fejét rázza:

- Legény lögyék, aki előttem jár! Nem győzi akkorán a rendet, aki embör!

- Majd elválík hun hibádzik - üti le István a szó élet hanggal. Mert azért gazda ő, hogy parancsoljon. Viszont Elek, akármilyen morcosan néz is, mégse máscélból adott parolát, mint hogy beálljon a sorba.

No, be is áll, nem érheti panasz ebből a végből. De a kedvét, azt elszottyantotta. Elborul amúgy egész. Csak vágja az életet, mintha törököt aprítana. Ennek persze megint a kasza fizeti árát. Minduntalan újra kell fenni. Nehéz így aztán tartani a sort Istvánnal, akinek olyan nyugodtan, szaporán jár a szerszámja, mint az óra. Szorítja Elek a hátrálékot, ám mégis úgy esik, hogy délharangszóra előbb ér le három nyommal István a fordulóra, ahol a mesgye árka srégelli a táblát. Még a bicsakot, szalonnát-mit is előkotorja, mikorra rendrevergődik a legény. Jár a melle, mint a kovácsfujtató.

István belefარag a szalonnába, aztán - betyárosra ütve fején a kalapját - odacsíp félszemmel Rozálra:

- Ne te néjj! - Úgylátom, csak beérközík mán a legénység is lassadán!

Elek orcája igen nekibíborodik ennek. De azért megtalálja a célszerű szavat, hogy aztmondja:

- Helye válogati az ipart, nem a legény!

- Az é, te?

- Az ám!

Látja István, hogy méreg beszél a fiúból, ezért hát csak évődőre marad vele, mint komondor a berzenkedő tacsókutyával. Nagyflegmán veti vissza.

- Tán rossz helyre álltál?

- Tanálkozik jobb is.

- Nem feküdt le magátul a búza?

Eleknél azonban betelt most már. Kiroppan belőle az elgyalázottak dühe, mint derékből a fájás. A fenőkövével együtt vágja István tarisznyája elé:

- Kend is tudja, csakugy mint magam, hogy nem a búzára vélök, hanem a gazdájára!

- Nini te!... De tán jó lösz lejjebb! - Rakja ki kezéből István a falatot. Amúgy komolyra fordulva teszi hozzá:

- Hadd lám no! Mibajod velem?

Elek oldalt néz s kisercint hegyesen.

- Ne engöm defetáljon, kend, hanem a Betlehem gróf aratógazdáját! Az kilencedös részre szökte a népeket, nem úgy, mint kend: tizre! Atájt jobban is fog a kasza, tudja!

Hát, nagy elszörnyedés támad a bandában erre a beszédre. Az igazság szempontjából jó lesz tudni, hogy nem az Elek kemény szavalata okozza ezt, sokkal inkább a hír, amit közibük vetett. Mert a szó csak szó, elhangzik, amint mondják, ellenben az mégis cudarság, ahogy ma a népeket kisemmizik! Ami munka: munka. Aki ember: ember. Vagy az egyik fogyasztja el a másikat, vagy a másik emezt. Mivel pedig leginkább mégis az ember jár végére a dolognak, tehát illendő, hogy egyforma fizetségben legyen része kinek-kinek.

Öreg Börcsök András - amúgy Gugás Andrisnak is szokták nevezni a nyakán tartózkodó nagy kelevény miatt - csak kiteszi keményen a markából a csecseskorsót erre, hogy azt mondja:

- A Betlehem gróf embőre tudja mi a böcsület.

Elek odabólint neki:

- Debizonycsak. Annál magam se számoltam volna a rőndet.

Jobbaninkább Rozálnak célzódik ez az ódzkodás, ami pedig potyára van, holott nagy gondja most a lánynak az István szalonnája. Valamikép porba ne essen! Mert lám, talpraszökök ezúttal a gazda s ahogy kiáll, szétvetett lábakkal, megfeszült nyakkal, azon ugyan maga Rozál se

ismerné meg, hogy valaha asszony jármában vásott. Csak odaveti Eleknek fennen:

- Hát nálam számoltad-e, fattyu?

- Számoltuk hát! Mért ne számoltuk volna, ha úgy járta kedvünk?

Így Börösök Andris a legény helyén. De nem soká bánhat a szóval, elütik azt előle is hamar. Ez a gügye Ádók gyerek egyszeribe hangjára lel. Még azt mondja a többiek felé fordultan, hogy:

- Mán ezután nem is bajolunk vele. Kiállunk a sorból, igaz-é embörök?

Vannak, akik mindjárt fognak az ilyen biztatásra. Más népek viszont meggondolkoznak rajta. Mert akár így, akár úgy, csak nagy eset, mikor valahol kötés törik! Ám azért a vége többnyire egy a nótának. Tudja ezt Ragyogó Kovács István is, e végből odaint az izgága embereknek:

- Mán ullátom, *strejk* akar itt lönni!

- Hát! - Nyüvi a szót Elek, igen dacos kedvvel. - Ókula se köll ehön, azér láti kend.

István közelebb lép mostan.

- Hallod - szól nyugodtan, ám amely nyugalomban veszedelmes erő tartózkodik - aszondom, ne kockázz, vagy csunyát lát a világ. Aszondom fiam, állj be a sorba.

- A kutyáját obriktolja kend, az tán fog a szavára.

- Te fattyú...?

- Tulajdon magam e!

Karjára csap Elek, azon meztelen és ezzel kár tovább belémártakozni a dologba akárkinek. Mivel szemrebbenet alatt egymáson a kettő. Pattog a friss tarló a csizmájuk tiprató sarka alatt. Amíg maguktól szét nem ereszkednek, ezt az eleven gubancot ugyan szét nem oldhatná többé senki. Karok, lábak, úgy röpdösnek, hogy a nagy összefonódottságban hamarjába azt se lehet tudni, melyik mifélés. Meg hogy kinek szolgál. De aztán öreg hiba is volna beléelegyedni akárkinek abba, ami két ember dolga. Eldül azzal a többi is, csak ki kell várni a sorát. Épp ezért senki se mozdul, szakértő szemek fölbecsülnek minden rugaszkodást. Az asszony nép Rozált gyűrűzi körül. Áll a hosszú, sugár leány, mint valami fiatal jegenye. A napfény megtáncol karjának, nyakának bíró izmain. A nézése: látás, ősi nyugalom. Nagy darab ígéret az erők helyezkedésében. Csupán a szép széles szája mutatja, hogy asszony, mert az lassan mosolyra húzódik, mikor Istvánnak sikerül nyalábra kapni a legényt.

- No, - mondja a gazda s föltartja kötésnél a fattyút.

Pillanattal utóbb már a gödör vizében lubickol Elek. A népek összebólintanak, s ami a szemükből világít, az igen nagy becsület Ragyogó Kovács Istvánra nézvést.

Szó nem esik, fogja a kaszáját ki-ki. Rozál is a sarlót és a gazda után igazodik nagy iparkodva. Bár még nem suhan az acél, mert úgy illik az, hogy bevaródjon, aki hiányzik.

Majd aztán előkerül Elek is, idővel. Az orcáján ugyan van némi pironkodás, ám a kaszáját a markában hozza. István parolát nyújt neki, egész tenyérrel:

- No.

- Hát. - Véli Elek és fölcsap. - Mér nem szolt kend mingyár értelmösebben...?

A népek tetszetősen összevihognak. Amoda szélről Ádók Fercsi most zavart föl égne egy bujkáló pacsirtát és brömmög a masina, indul az áldás, elfelejtkezett kettős nótára az élet kitárt szérűje felé.

Kárlátóban.

Azután volt ez, hogy Ragyogó Kovács István bandája betakarította becsülettel a Gerlice báró százholdjáról a föl vállalt részt. István tokjába dugta a fenőkövet, balik vállára a kaszát és leparolázott a népekkel illendő mód.

- Azt' az áldomást én se sajnálom, ha mög nem vetik kentők. - Így invitálja az aratókat, szíves beszéddel.

Nem mondható éppen, mintha csak a szokást uralta volna ezzel a hívással, mert ez így semmikép se lenne igaz.

Ellenben a való igazság abban rejtőzködik, hogy kedve járta egy-két kulacs italra, némi barátkozásra neki magának is. Főleg miután a Rozál leánnyal ilyen szépen létrejöttek. Hogy Elek a virtusban lemarasztalódott ország-világ szemeláttára, Istvánhoz kötötte a hajadon a virágos saraglyát egész. Már ezután István húzza a kettejük szekerét alighanem.

Hát, örölnivaló dolog az ilyen nagyon s amúgy a kívül-álló népek se igen szoktak búslakodni rajta. Miért is a hívás elfogadtatik, közakarattal. A szekérről két legény leemeli a hordót, hány akó, hány se: nem firtatják. Ám a szalonna mi, ha tudna, most panaszkodna hangos szóval, mert az kifogy ez árnyékvilágból, mind egy nyeletig. No, gyászolja, aki sajnálja! Mivel pedig ilyen úgy se akad, tehát Talpai Gerencsér Lajos bizvást hóna alá vághatja a kutyabőr dudát, hogy azt mondja:

"Kondorosi Marcsa kimönt a vásárra,
Keményfabőcsőt vött a fia számára.
Ne sírj kicsi fiam, szívem szép virágja:
'sz ugyis tévedésbül gyüttél e világra!..."

Az ilyen csintalan rigmusokra sokat lehet nevetni aztán. Addig-addig bomlanak, riszálódnak a fiatalok, hogy hamarosan belebizseredik a lábuk-kásájába s ehelyt célszerű talp alá valót kell majd húzni nekik. Táncbafognak, mint a pányváról szabadult csikók és rakják az apraját, amúgy magyarosan. Aki állapotottabb, a tenyerét veri hozzá és a célszerű rikkantásokat bizony nem sajnálja.

Csupán ez a gügye Ádók gyerek vonogatja a vállát, hogy azt mondja:

- Ez is mulatság kentöknél? No, akkor kentöket se úri bába fogta ki!

Jobb lenne pedig, ha épp Ádók Fercsi hallgatna a bábájával, aki újszülött korában úgy találta odateremteni az anyaföldre, hogy holtig keresheti utána a jobbik dolgát. Szelekótya marad a feje attól, míg egy darabja betart.

De hát, fér is a szó az ilyenbe, mikor nekiágaskodik? Lám, kis idő múltán csak megint odahegyel Ragyogó Kovács Istvánnak:

- Mán látom, kutyából került itt ki mindön. Kije szalonnának, kije muzsikának!

No, István - gazda létére - nem veti vissza az ígét. Mert tudja ő, hogy mi a becsület. Ellenben Tandari Mátyás sógornak senki se tilthatja ugyanezt, mint hogy nem is tiltja. Rajta most a sor, kivédni az Istvánra kent csúfot.

Így adja keményen:

- Jeddre ne! Magad felé hajtsd a szelet inkább! Mivel, úgy löhet, a vendégségben is akad amolyan csahos fajta...

- Hát - kötődik a legény - bizott akad sömmitlen ölég. Olyan akár a házküszöb, hogy se kint, se bent. De a pénz, az beszél!

S ezen szókra megrázza a zsebében az ördög mónétáját.

- Ehol e! Van, akinek vagyon.

- Akkor ne bocsásd' - bólint rá Mátyás komolyan. Bár, ha jól vesszük, volna ehelyt másegyéb vélekedése is a dologról. Azonban érkeznek nagy tereferével a vénasszonyok a tallózásból és Rébék né', aki híres "szerző", nyomban belecsíp a beszédbe:

- Ugyám, - adja gangosan - szöröncsét csinált ez a fiú. Mert hogy ez örökölt, ha épp tudni akarják kentők!

- Nono - véli Mátyás. - Hát én nem mondom...

- Bolondnak bolondul jár a kerék - így Elek is tünődve a pipa csutorája mellől.

Maradnának ennyibe, ha Rébék né' nyughatna attól a két köből búzától, ami célszerű ajánlás esetén ki szokott dukálni a gyalogsátánnak. Ám az nem nyughatik. Még jobban rajtamegy a szón:

- Ráíratott erre az édös-körösztyanya. Nagy grófi házaknál szolgált, az Isten nyugtassa... Én nem is tudom, hogysmind ezzel a Fercsivel...! Mert azért, hogy bónás kicsit, amúgy igen úri kiállításra vagyon ennek!

- Hát. - Üti le maga részéről Fercsi keményen.

Tandari Mátyás sógorban keresztbeáll a szentlélek erre a példálózgatásra s odaveti a nézetét:

- Gróf az apja ennek. Csak más szegte be a fülét...

- Kend tán ott volt kárlátóba?

Így Rébék né' s jól teszi most István, hogy gazda létére leüti a beszéd élet, mert ki tudja, hova lennénk a világgal, mikor már apáról fiúra kezd ortalózni az emberiség? Odaint tehát Talpai Gerencsér Lajosnak, vetvén is egyúttal a rigmust:

"Amikor én legény voltam, -
A kapuba kiállottam, -
Alig éggyet kurjantottam:
Mánis tudták, hogy én voltam!"

- Ne te néjj! - Rikkant rája Bózsó Veszter és illik itt ujfenn megtiporni a tarlót. Jó volna ez a szükséges béke szempontjából, ha a táncot egyedül lehetne járni. Ellenben azt nem lehet. Miért is egy alkalmas hajadont elhúz ki-ki magával a körbe. Húzni kell azokat, mert szégyellős a leánynép. Főleg rátarti az ilyen Rozál-fajta. Úgy ül ott István mellett, mintha kőből volna. Pedig az nem kő. Látszik a kezejárásán. Olyan bokkrétát penderített Ragyogó István kalapja mellé, hogy kész tiszta öröm.

No, István majd oda is bök neki jólélekkel:

- Nini te... Eriggy, fordulj eggyet.

A lány csak a fejét ingatja:

- Deköszönöm... - Szabadkozik. Inkább a kulaccsal jár.
Sziveskedik gazda helyett a vendégséggel.

- Igyanak kentők, ne mondják, hogy nem vólt.

Hát isznak is az aratók, egy a másra szépen. Az első
kortyot - ősi szokásból - odaáldozzák földanyáknak,
kicsapván a butykos szájából. Épp Ádók Fercsi módosítja
a szokást olybá, hogy ökelme bizony utóbb köp ki. Arra
vél az itallal, hogy aligha termett az napsütött oldalon.
Nevetve nyugtatják a népek:

- Grófoknál jobb is akad!

- Azt én jobban tudom.

- Ha tudod, csináld. - Így Tandari Mátyás sógor
incselkedve. Ám a fiú nem hagyja magát. Félkarral átkapja
Rozál derekát s húzván elfelé a táncba, úgy hegyeli vissza:

- Gyövä vasárnapra tartom a bálat!

- Ottlőszünk! - Üti rá Elek a pipája kupakját. Hogy is ne!
Az ilyen grófi multság igazán megtapasztalni való!

Csupán Rozál nincs belényugodva a közös vígságba. Igen
szabadkozik a legény markából:

- Ne veszködjön hallja!

Pedig biztatják elegen:

- Lássuk hogy mén urason!

- No! - Mondja Ragyogó selmán.

- No! - Mondja Csamongó Vesztörné is, a Rozál szüléje.

Amúgy meglátszik ökelmén, hogy Rébék né' mellett guggolt a földön, mivel - a Fercsire pillogva - igen szíves szóval teszi hozzá:

- Gazdalegény nem akárki fia...!

- "*Vasárnapi gyerök*" - lobban vissza Rozál és most már igazán nincs itt más hátra, el kell eresztetni.

- Szélös az ut - morogja Fercsi dühében és kétfelé kap, mint a vízbefulló lengyel. Egyik markával a süvegét fogja, másikkal a ködmenét rántja magához.

- Nem vásom én többet a csizmám a kentek pádimentumán!

- Elmöhetsz, - bólintanak a népek s ezzel viszi is a betyárbútort Fercsi, toronyirányába. Bózsó Ábris utána tűnődik, hátralök a pipaszárral a távozó felé:

- Nétek a, hogy miből lesz a nádiveréb...!

Senki se válaszol, senki se marasztja a kontrabontos embert. A táncos párok kiállanak, körbe telepszének. Elszótlankodik a nép jó fáradtsággal. Körül, ameddig a szem ellát, végzett munka, esztendei kenyér. A sárga

kazlak - mint teli mellek - dagadoznak ki a rónaságra.
Túlnanról, a füzesek felől frissen kaszált füvek ízes szagát
kergeti feléjük a szél. Az ég milljom csillaga új, titokzatos
életre fogan a Tisza terhes, sárga vizében.

Idők teltén Tandari Mátyás sógor véli csöndben:

- Tartós szép idő gyün.

István fölkel az égre, melyen - csakugyan - a hold
barátságos, kövér képe teli van rücsökkel.

- Azám. Nem ázunk el a lakzin - mondja és a tenyeréből
Rozál ölébe szór egy marék kifejtett, csattanó búzaszemet.

Vízi-riport.

Célszerű szegény ember az ilyen kétkézi kubikos.
Tavasztól őszi a Tiszát járja a talyigájával, töltéscsinálni.
Mert úgy van ezzel a vízzel is, mint minden egyébbel a
világon, hogy mióta az urak rátették a kezüket, sehogyse
jó. Hol itt vagyon bibéje, hol amott. Míg hozzá nem
nyúltak, csak elvult. Azóta mindég bajol.

No hiszen, már ha így esett, ne hánytorgassuk, mert ami
azt illeti, haszna is adódik a dolognak. Sok szegény ember
eléldegél utána.

Ragyogó Kovács István nem is haragszik érte senkire,
inkább örül a szíve, mikor úgy pitymallattájt nekitaszítja a

talyigáját a finom, puha homoknak. Legkivált jó, hogy nem magára van ebben. Mellette jár Tandari Mátyás, aki sógora is, szomszédja is neki. Mátyás fia húzza föl a talyigát a kaptatónál, mert ő a fogatos. Fölfér az ilyen segítség, kivált pallónak fel. De Istvánnak nem kell. Nagyerejű ember. Inkább ő segít még a sógornak néha. Mert olyan esetetebbforma ember ez a sógor.

Csak dolgozgatnak hát így szépen. Mindjárt látszatosabb a munka, ha van kihez szólni. Nem is lett volna tán baj köztük mind e mai napig, ha időközben Istvánnak el nem fogy a dohányja. De elfogyott. Minek okából Mátyás sógor elballagott a kantinba másért. A kantinos hamis tallért szózott a Mátyás nyakába. Hát: rásózta.

Itt kezdődött a veszedelmek eleje.

Mert aki ilyen pénzhez kerül, nem szívesen hál el véle egy földél alatt. Úgy nézi, hogy továbbadjon rajta. István is ezen volt. Azonban nem járt jóval. Rajt érték, így aztán törvénybe került. Vallatták ott váltig, hogy így meg úgy, mondaná el, mikép csinálja a pénzt, meg ha cimborája-mije van, adna ki rajta. De István csak kihúzta magát, mint aki igazát érzi:

- Nézzenek mög az urak jól! Hát olyan embör vagyok én, aki pénzt tud csinálni?

No ezt beösmerték. Haza is került István bántódás nélkül. De már igen mérgelt Mátyásra, hogy így elmocskolták miatta. Meg is mondta neki:

- Hitvány embör volt kend, az is marad, amig betart.
Addig, hogy én keverközők bajba kend miatt!

Igaz, Mátyásnak nem tetszett ez a beszéd. Az ügyek végleges kitisztázódása azonban őszre maradt, mikor vége a kubiknak. Mert így a nagyég alatt, a lassan dutkáló Tiszavíz mentén más sora van a becsületbeli ügyeknek is. Míg a munka tart, oda legyen minden figyelem. Ortályozni lehet, mikor beáll a hideg, aztán egy kis dohányvásáron - min kívül úgy se akad egyéb mihez fogni.

Lassadán ennek is ideje nyílott.

István kendővége kötötte az utolsó napszámot, hazament. Betaszította a talyigát a színbe, kiült a házküszöbre elmélkedni. Ez ugyan rossz esztendő volt, elmondható. A szótlankodás jobban meghúzza az embert, mint maga a munka. Bár amúgy se nagybeszédű István, de legalább, ha akarta, volt kihez szólni eddig. Jó nyugalom az! Ám mióta törvényt járt, nem volt szájaíze hozzá. Nagyon kedvét szegte az elszámolatlan becsület. Jó, hogy lemúlt a dolog! Most végére járhat. Kell is. Itt az ideje. Mert addig csak nem egész ember.

Most még az okot kell meglelni, amihez hozzákötődjön a többi!

Nem sok fejtörés ára, mihamarabb kerül az is. Mert a fogatosszój, amivel Mátyás fia húzta a talyigát - ha jól felgondoljuk - Istváné.

Átküldi érte az asszonyt.

Még lehordják! Hogy ebből a fajból meri lábát a házukba rakni egy?

Ilyen és más mocskolások érik Rozált, holott Istenember látja, hol az igazság. Sivalkodik az asszony rendesen, minek okából Elek szomszéd felkönyököl a túlnansó palánkra. Átnéz.

Erre föláll a küszöbről István. Mondani nem sokat mond, de az arcáról lesötétedik a toros szándék. Subát kanyarít és meginvitálja a szomszédot:

- Üzennék egy-két szót Tandari sógornak! Vigye kend hírül neki, mivel én tudom, hogy illik! Nem vagyok én haramia, hogy szótlanul rajtamönjek. Azt' ha eligazította kend, maradjon is mellettem *igazlátónak*.

Kell az "igazlátó!" Arra is, hogy letisztázódott a szégyen, meg hogy több nem volt, csak amennyi dukál. Ha netalán törvény esne a dologból. Bátor ez valószínűtlen.

Át is cankol Elek szomszéd Mátyáshoz, de utóbb eltágul. Nem jó ilyesmibe mártakozni...!

Ragyogó hát egymagára marad. Fölméri néhányszor sógorék háza elejét, mire megnyílik a kapu. De Mátyás helyett a lánya lökken ki rajta. Jár a szája, mintha mákot darálna.

Ragyogó rátámasztja állát a botja kampójára, úgy int neki, jobban csak szemepillájával.